

Water- en Klimaatplan

2026 t/m 2029

GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG

Auteurs: Toon Wurfbain en Marcel Brinks
In samenwerking met: Sjoerd Kremer, Jacco Dirksen, Jamal Arab en Marco de Kraker (RHDHV)
Tekstredactie: Annefleur Lohman, Marijke van den Heuvel
Ontwerp: Annelies van der Wissel (Kwik Grafische Vormgeving)
Opdrachtgevers: Anouk Haaxma (bestuurlijk) en Germt Medema (ambtelijk)

Voorwoord

Geachte lezer,

Met groot genoegen presenteert de gemeente Utrechtse Heuvelrug het Water- en Klimaatplan 2026-2029 van de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Dit plan vormt een kompas voor de toekomst van onze gemeente in het licht van de toenemende uitdagingen op het gebied van klimaatverandering en waterbeheer. We willen onze leefomgeving beschermen en versterken, zodat deze ook voor komende generaties veilig en duurzaam blijft.

De gevolgen van klimaatverandering zijn steeds zichtbaarder. We worden geconfronteerd met extremere weersomstandigheden, zoals hevige regenval, langdurige droogte en hittegolven. Deze veranderingen hebben een directe impact op landschap, natuur en leefbaarheid. Op onze mooie Heuvelrug is het vooral belangrijk om het water dat valt, vast te houden en toe te voegen aan de bodem. Het is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om proactief en doortastend op te treden.

In dit Water- en Klimaatplan 2026-2029 staan maatregelen en projecten centraal, die gericht zijn op het versterken van ons watersysteem, het verbeteren van de afvalwaterketen, het beperken van de impact van extreme weersomstandigheden en het bevorderen van duurzaamheid en biodiversiteit. Onze ambitie is een omgeving te creëren die aangepast is op de gevolgen van de klimaatverandering.

Maar de gemeente kan dit niet alleen. De uitdagingen houden immers niet op bij de perceelgrens. Ook maatregelen op particulier terrein kunnen een positief effect hebben op de waterhuishouding. Als gemeente communiceren we hier over met onze inwoners en stimuleren hen om zelf ook maatregelen te nemen die nodig zijn om de natuur en onze leefomgeving te beschermen.

**Namens het college van burgemeester en wethouders,
Anouk Haaxma**

“Samen bouwen we aan een veerkrachtige toekomst, waarin water en klimaat centraal staan in ons streven naar een duurzame en bloeiende gemeente Utrechtse Heuvelrug.”

Inhoud

1. Samenvatting	5
2. Wat is een Water- en Klimaatplan?	7
2.1 Waterrobuust	7
2.2 Systeemoverzicht Stedelijk Water	7
2.3 Wettelijke basis en beleidskader	8
3. Taken en maatregelen	9
3.1 Het watersysteem	9
3.2 Risico's als gevolg van het veranderende klimaat	10
3.3 Meer inzetten op klimaatadaptie	12
3.4 Wat gaan we als gemeente doen?	12
3.4.1 Invulling afvalwatertaak	12
3.4.2 Invulling hemelwatertaak	13
3.4.3 Invulling grondwatertaak	14
3.4.4 Oppervlaktewater en Drinkwater	14
3.5 Effecten van het afkoppelen en infiltreren van regenwater	15
3.6 Samenwerking	15
4. Uitgangspunten voor beheer van het rioleringsysteem	16
4.1 Hoe ziet ons rioleringsysteem eruit?	16
4.2 Risicogestuurd en datagericht beheer	16
4.3 Vervangings- en verbeteringsmaatregelen rioleringsysteem	17
4.4 Werk met werk maken	17
4.5 De drukriolering	18
4.6 Aanleg van nieuwe woon- en werkgebieden	18
4.6 Vervanging bestaande rioolaansluitingen	18
5. Kostendekkingsplan	19
5.1 Financiële middelen	19
5.1.1 Exploitatiekosten	19
5.1.2 Investeringskosten	19
5.2 Financiële uitgangspunten	20
5.2.1 Spaarvoorziening en egalisatievoorziening	20
5.3 Personele middelen	21
5.4 Tarief van de riool- en waterzorgsheffing	21
Bijlage 1: Wettelijk kader	22
Bijlage 2: Beheer en onderhoud	24

1

Samenvatting

Met dit Water- en Klimaatplan gaan we een stap verder dan met zijn voorganger, het Gemeentelijk Rioleringsplan. We beschrijven niet alleen hoe we het riool beheren, maar laten ook zien hoe wij willen omgaan met het veranderende klimaat. De klimaatopgave is groot, daarom is samenwerking met gebiedspartners en de twee waterschappen in onze gemeente essentieel. Met name de waterschappen zijn nauw betrokken bij het opstellen van dit Water- en Klimaatplan.

Klimaatverandering brengt wateroverlast, droogte, hitte en overstroming met zich mee. Om hierop voorbereid te zijn, zijn aanpassingen nodig in het riolsysteem en in de inrichting van de buitenruimte. Dit Water- en Klimaatplan beschrijft een pakket aan maatregelen.

Uitgangspunten die de gemeente hanteert voor aanpassen van riolsysteem en openbare ruimte:

- De in de LAS beschreven maatregelen om de openbare ruimte klimaatadaptief in te richten zijn leidend.
- We stappen geleidelijk over van ons gemengde rioleringsstelsel naar een stelsel waarin regenwater wordt gescheiden van afvalwater. Regenwater wordt dan niet meer afgevoerd via het riool.
- We combineren het vervangen van rioleringen met aanpassing van de openbare ruimte; het verbeteren van de verkeersveiligheid, klimaatadaptieve inrichting, het vergroten van de biodiversiteit en mogelijk ook maatregelen in het kader van de warmtetransitie.
- We stellen eisen voor klimaatadaptatie aan nieuw- en herbouwprojecten. Deze eisen worden vastgelegd in het Omgevingsplan.

Aanpassingen die de gemeente verricht aan het riolsysteem en de openbare ruimte:

- De openbare ruimte richten we zo in dat deze regenwater kan vasthouden, bergen en ten slotte afvoeren. We laten het regenwater, bij voorkeur bovengronds, ter plekke infiltreren in de bodem.
- Om waterschade bij extreme regenbuien te voorkomen nemen we aanvullende maatregelen om eventueel overtollig water te verwerken.
- We creëren waar mogelijk meer schaduw en groen om de omgeving koel te houden.
- We kijken of er doelmatige maatregelen te nemen zijn bij structurele grondwateroverlast.

Gewenste aanpassingen op particuliere terreinen

Een groot deel van de buitenruimte is in eigendom van bedrijven, woningbouwcorporaties en particulieren. Het is belangrijk dat ook deze buitenruimte zoveel mogelijk klimaatadaptief wordt ingericht. Daarvoor treffen we de volgende maatregelen:

- We stimuleren particulieren en bedrijven om het regenwater af te koppelen van het riool, door het op eigen terrein op te vangen in een regenton of in de bodem, en om andere klimaatadaptieve maatregelen te treffen.
- We breiden bovenstaande uit met een bewustwordingscampagne, een waterloket bij de gemeente en een stimuleringsregeling voor klimaatadaptieve maatregelen door particulieren.
- We nemen regels op in het omgevingsplan om foutieve riolaansluitingen en plekken waar problemen ontstaan aan te pakken. Gebieden met drukriolering hebben hierbij prioriteit.

Gevolgen voor de riool- en waterzorgheffing

De maatregelen uit dit Water- en Klimaatplan hebben gevolgen voor de kosten, en dus ook voor de riool- en waterzorgheffing. De stijging van de riool- en waterzorgheffing per jaar in de periode 2026-2029 is 2.5% (exclusief indexatie).

Dit Water- en Klimaatplan werken we verder uit in:

- Communicatiestrategie richting inwoners
- Het waterloket
- Subsidierelingen voor inwoners
- Een integraal beheerplan voor de openbare ruimte
- Verbeterplan oppervlaktewater
- Een hitte- en droogteplan
- Regels in het omgevingsplan
- Update van het incidentenplan

2

Wat is een Water- en Klimaatplan?

Het Water- en Klimaatplan (WKP) beschrijft wat we in de periode 2026-2029 gaan doen om invulling te geven aan onze wettelijke taken op het gebied van water, riolering en klimaat. Daarmee gaan we een stap verder dan met de voorganger, het Gemeentelijk Rioleringsplan, dat alleen over de verwerking van hemel- en afvalwater en het beheer van het riool ging. Het klimaat is immers aan het veranderen en daar ondervinden we steeds vaker de nadelige gevolgen van. Weersomstandigheden worden extremer en houden ook langer aan, met droogte of juist wateroverlast tot gevolg. Dit vraagt om maatregelen die het grondgebied van onze gemeente beter aanpassen aan het veranderende klimaat, met andere woorden klimaatadaptiever maken.

Naast het beschrijven van maatregelen heeft het WKP nog een andere belangrijke functie. Het laat zien welke financiële middelen nodig zijn voor de uitvoering van de maatregelen. En ook wat dit betekent voor de hoogte van de gemeentelijke rioolheffing die inwoners, bedrijven en instellingen de komende jaren moeten betalen.

2.1 Waterrobuust

De gemeente wil het watersysteem – dat wil zeggen het geheel van oppervlaktewater, grondwater en afvalwater - ‘waterrobuust’ maken. Dat betekent dat we zoeken naar een balans om overlast in zo veel mogelijk gevallen te voorkomen. Dat wil niet zeggen dat dat altijd zal lukken. Het watersysteem is niet altijd in staat de uitersten die zich voordoen op te vangen. Ook lijken maatregelen die beschreven worden in dit WKP soms tegenstrijdig. Dat komt doordat het watersysteem een geheel is. Water vasthouden is weliswaar van belang voor droge periodes, maar we moeten juist water afvoeren als het grondwater te hoog komt te staan. We zoeken daarom steeds naar een balans. Alle maatregelen die in het WKP genoemd zijn, zijn daarom ook maatwerk en locatiespecifiek.

Het watersysteem gaat uiteraard verder dan onze gemeentegrenzen. Regionale samenwerking is dan ook van groot belang voor een gezond en toekomstbestendig watersysteem op de Utrechtse Heuvelrug.

2.2 Systeemoverzicht Stedelijk Water

Waterrobuust betekent dat het watersysteem bestand moet zijn tegen verschillende scenario's van klimaatverandering. Deze scenario's laten we op dit moment doorrekenen en uitwerken in een zogeheten Systeemoverzicht Stedelijk Water (SSW), dat inzicht geeft in het functioneren van het watersysteem. Het SSW benoemt ook risico's bij extreme regenval, bepaalt kansrijke verbetermaatregelen en laat zien op welke locaties maatregelen nodig zijn. De definitieve uitkomsten van het SSW worden eind 2025 verwacht. Op basis daarvan kunnen we bepalen waar de meest urgente ingrepen gedaan moeten worden tijdens de planperiode van het WKP.

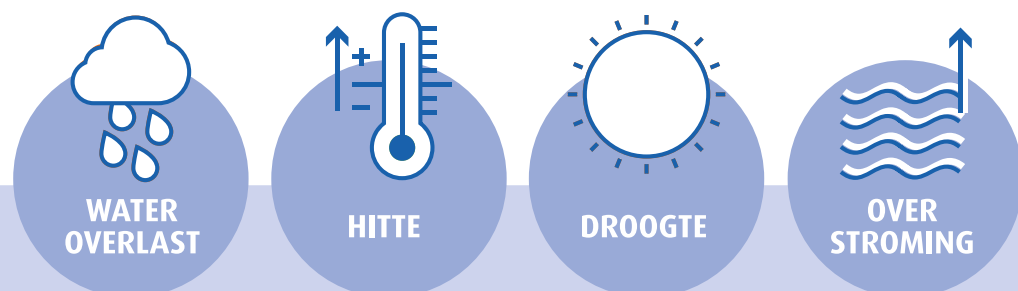

2.3 Wettelijke basis en beleidskader¹

Volgens het landelijke Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie moet Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht. Ook moet ons land dan weerbaar zijn voor de gevolgen van extreem weer, zoals wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen. Dat is een flinke opgave waar alle gemeentes een belangrijke rol in hebben.

De Omgevingswet biedt gemeentes de wettelijke basis om een Water- en Klimaatplan (WKP) op te stellen. Inhoudelijk sluit dit WKP aan op de gemeentelijke Omgevingsvisie, de Lokale Adaptatie Strategie (LAS) en ook op het raadsprogramma en het bijbehorende Uitvoeringsprogramma Groen en duurzaam doen.

De strategie die de basis vormt voor dit plan wordt beschreven in de LAS, die op zijn beurt een lokale uitwerking is van de Regionale Adaptatie Strategie (RAS). De RAS is gemaakt door de zeventien regionale partners van het Netwerk Water en Klimaat. Er worden vier pijlers beschreven die van belang zijn voor een klimaatadaptieve inrichting van onze fysieke leefomgeving: wateroverlast, hitte, droogte en overstroming. Voor onze gemeente geldt het vasthouden van regenwater op de plek waar het valt als belangrijkste opgave. Dat staat in de LAS centraal. Daarnaast geldt het uitgangspunt dat maatregelen zo veel mogelijk ook gelijk een positieve invloed hebben op biodiversiteit en droogte en wateroverlast helpen verminderen.

Figuur 1: De vier pijlers van de LAS

Welke pijlers richten wij ons op als het om het inrichten van onze fysieke leefomgeving gaat?

De LAS is opgesteld aan de hand van de 4 pijlers voor het klimaat adaptief inrichten van onze fysieke leefomgeving.

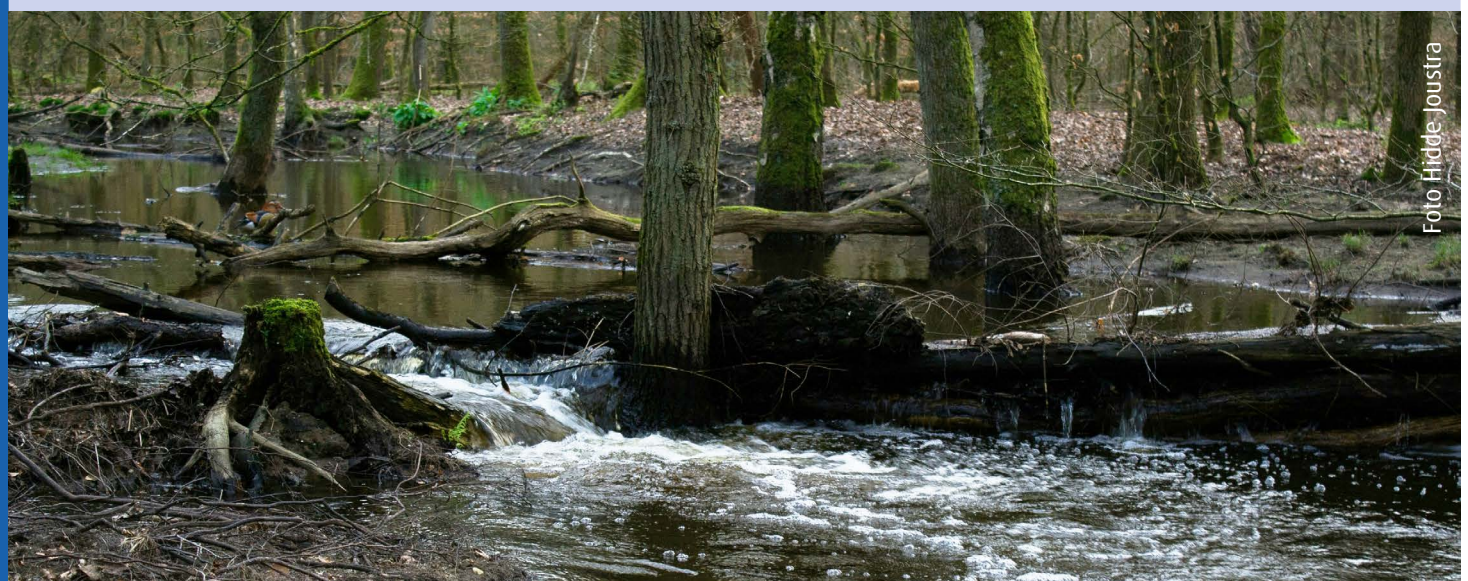

Foto: Hidde Joustra

¹ De beleidskaders worden nader toegelicht in bijlage 1

3

Taken en maatregelen

Dit hoofdstuk beschrijft hoe het watersysteem in de Utrechtse Heuvelrug functioneert. Het watersysteem bestaat uit het oppervlaktewater, het grondwater en het afvalwater. Daarnaast beschrijven we de verschillende taken die de gemeente heeft voor het onderhoud van het watersysteem en hoe zij die taken de afgelopen jaren heeft ingevuld. De LAS geeft daarbij de belangrijkste uitgangspunten.

3.1 Het watersysteem

Ons gemeentelijke grondgebied heeft een uniek watersysteem dat vanwege de hoogteverschillen en de gevarieerde natuur een belangrijke rol speelt in het beheer van water en de ecologie van het gebied. De Utrechtse Heuvelrug is een afgesloten watersysteem. Dat wil zeggen dat het compleet afhankelijk is van het regenwater dat er in het gebied valt. Vanwege het afgesloten karakter van het watersysteem is de kans op verdroging of vervuiling van het systeem groter dan in andere delen van het land.

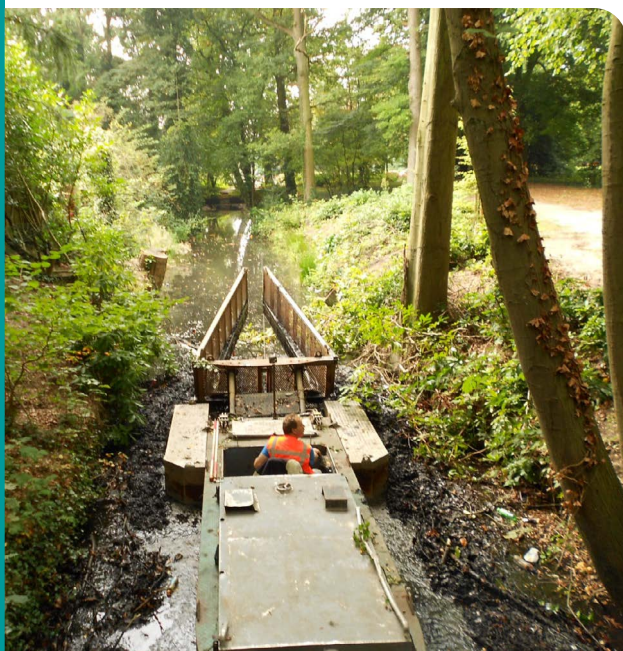
Het watersysteem in onze gemeente bestaat uit een complex netwerk van beken, sprengen, sloten, kanalen en grondwaterstromen. De stuwwal heeft een steile westelijke en een meer geleidelijke oostelijke helling. Het regenwater dat op de heuvelrug valt, stroomt naar beneden en verzamelt zich in de lager gelegen gebieden. Onderaan de heuvelrug ontstaat aan de flanken kwelwater, dat vanwege zijn samenstelling zorgt voor unieke natuur. Vanuit de heuvelrug voeren sprengen en sloten het water af naar de omliggende wetingen, rivieren en uiteindelijk de zee.

Het grondwater speelt een cruciale rol in het watersysteem van de Utrechtse Heuvelrug. Het water sijpelt langzaam door de bodem en voedt de natuur. Het hoogste punt van de stuwwal fungeert als een natuurlijke waterscheiding, waardoor het water aan de oostkant naar het oosten stroomt richting

de Nederrijn en aan de westkant naar het westen richting de Lek en het Amsterdam-Rijnkanaal. Aan de andere kant van de gemeente stroomt het water af via het Valleikanaal naar de Eem en dan verder naar de randmeren.

Het drinkwater op de Utrechtse Heuvelrug wordt volledig gewonnen uit grondwater. Het beheer van de drinkwaterwinning op de Utrechtse Heuvelrug wordt zorgvuldig uitgevoerd door Vitens. Vitens, de gemeente Utrechtse Heuvelrug en natuurorganisaties werken samen om een evenwicht te vinden tussen de drinkwaterwinning en het behoud van de natuurlijke omgeving.

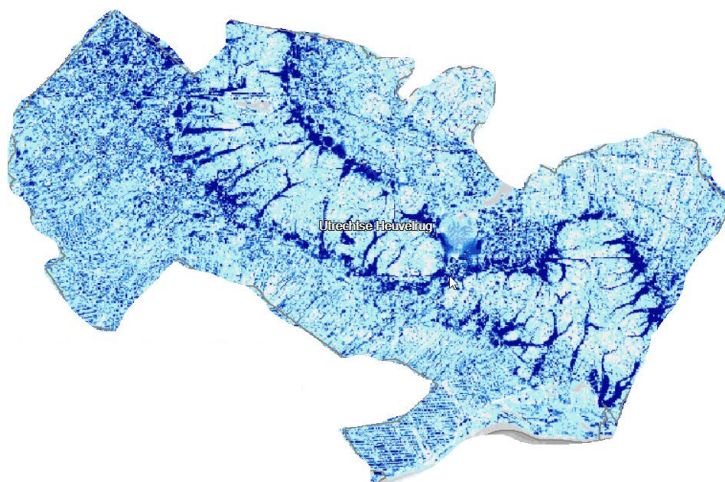
Om de unieke natuur en het watersysteem te behouden en te beschermen, moet het beheer van het water zorgvuldig worden uitgevoerd. Dat gebeurt door verschillende organisaties: waterschappen, gemeenten, provincie en drinkwaterbedrijven. Het gaat om het balanceren van de waterstanden, het handhaven van de waterkwaliteit en het beschermen van de kwetsbare ecosystemen.

3.2 Risico's als gevolg van het veranderende klimaat

De winter 2023 en het voorjaar 2024 waren extreem nat, met ondergelopen kelders en wateroverlast tot gevolg. Wereldwijd was het in die periode elke maand op rij warmer dan ooit te voren. Klimaatextremen volgen elkaar in steeds sneller tempo op. De waterschappen voeren zogeheten klimaatstresstesten uit die risico's in beeld brengen. Ze zijn op dit moment gebaseerd op de KNMI klimaatscenario's van 2016. Inmiddels heeft er in 2023 een update van de klimaatscenario's plaats gevonden. Het KNMI ziet dat de nieuwste scenario's extremer zijn dan in 2016 werd berekend. Dit bevestigt nogmaals dat de gemeente echt stappen moet zetten.

De klimaatstresstesten laten zien dat de dorpen in de gemeente kwetsbaar zijn voor een aantal gevolgen van klimaatverandering.

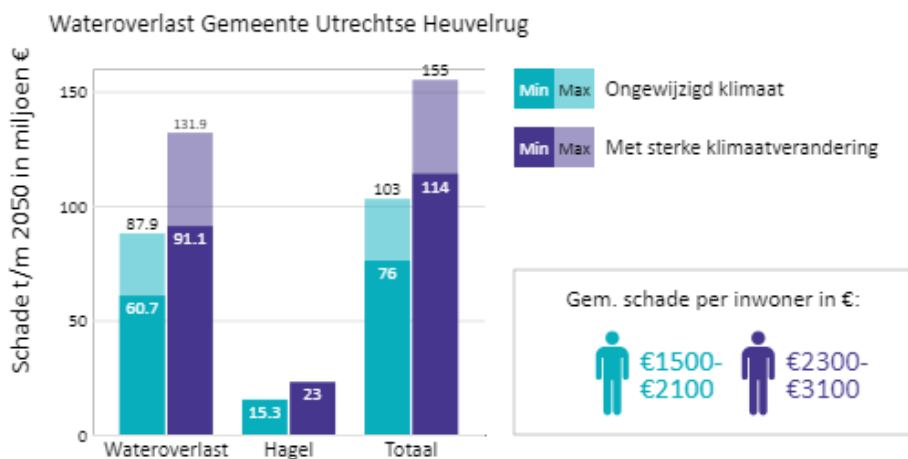

Figuur 2. Het Klimaatportaal laat zien waar piekbuien tot overlast kunnen leiden

Risico bij wateroverlast

De dorpen in onze gemeente liggen onderaan de heuvelrug. Bij een piekbui, waarin in een heel korte tijd veel regen valt, krijgen de dorpen te maken met modderstromen van de heuvelrug. In de klimaatstresstesten is te zien waar de dorpen kwetsbaar zijn voor deze modderstromen.

De kosten van het nemen van klimaatadaptieve maatregelen zijn hoog, maar de schade die kan ontstaan door klimaatverandering is ook groot. Dat hebben we in onze gemeente gezien bij de valwind. Het langdurige positieve effect dat klimaatadaptieve inrichting heeft, is echter minder goed meetbaar in geld.

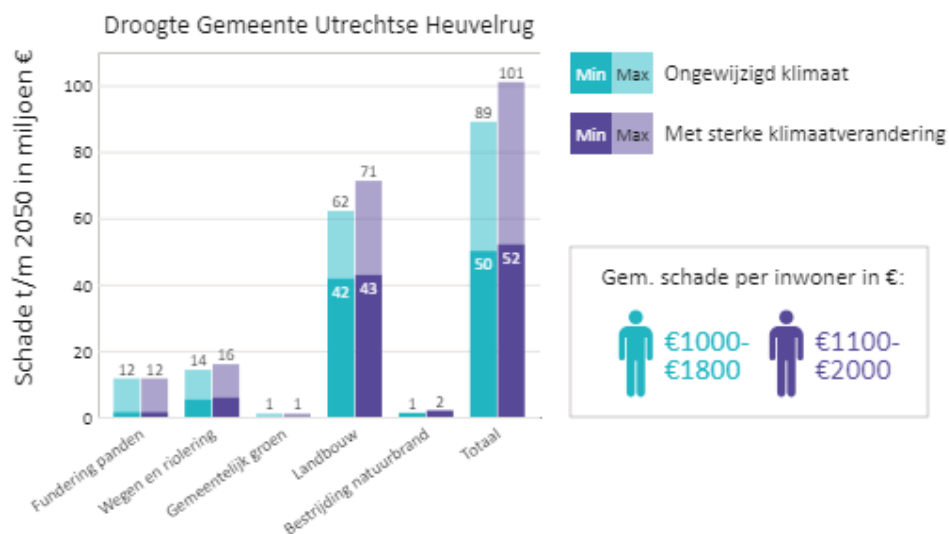
Figuur 3. Schade ten gevolge van wateroverlast berekend door de Klimatschadeschatter.

Risico bij verdroging

2018, 2019 en 2020 waren drie extreem droge jaren. Bij droogte is er kans op schade aan de natuur en ook gevaar voor het ontstaan van natuurbrand. De dorpen in de gemeente zijn kwetsbaar bij een natuurbrand omdat zij deels in die natuur liggen.

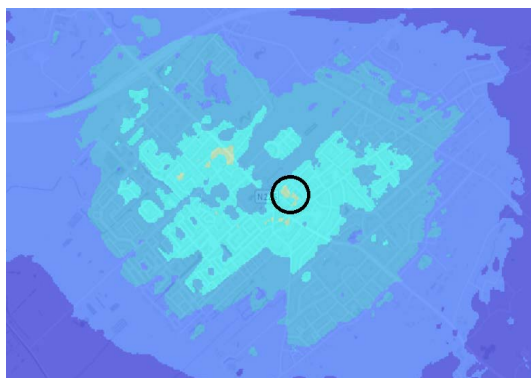
Bij langdurige droogte kan er op grotere schaal een watertekort ontstaan. De waterschappen bepalen in zo'n geval dat bepaalde gebruikers zoals agrariërs, gemeenten en landgoedeigenaren geen oppervlakte- en grondwater meer mogen gebruiken voor hun bedrijfsvoering. Dit heeft grote financiële schade tot gevolg. Bij een lange periode van droogte komt ook de drinkwatervoorziening in gevaar. Ons drinkwater wordt gewonnen uit het grondwater. In het verleden is voorgekomen dat er minder water beschikbaar was dan normaal.

Figuur 4. Schade ten gevolge van droogte berekend door de Klimaatschadeschatter.

Risico bij extreme hitte

Ondanks dat onze gemeente relatief groen is, zijn er toch plekken waar de temperatuur bij extreme hitte snel oploopt en waar het 's nachts te weinig afkoelt. Dit geldt met name voor de dorpskernen. De gemeente heeft een relatief grote groep oudere en kwetsbare inwoners. Ouderen zijn vatbaar voor uitdroging tijdens hittegolven met oversterfte mogelijk als gevolg. De gemeente wil de gevolgen van hitte in de dorpskernen tegen gaan door de leefomgeving te vergroenen.

Figuur 5. Het klimaatportaal geeft ook zicht op plekken die extra warm worden zoals in dit geval in Driebergen.

3.3 Meer inzetten op klimaatadaptie

Om een actueel beeld te krijgen van de effecten van de klimaatverandering op onze gemeente worden de risico's in kaart gebracht. Op basis daarvan plannen we de uitvoering van benodigde maatregelen. Voor onze gemeente vormen piekbuien bijvoorbeeld een risico. Samen met de waterschappen willen wij kijken hoe we de risico's bij piekbuien kunnen verminderen.

De openbare ruimte krijgt een nadrukkelijke functie in het vasthouden, bergen en ten slotte afvoeren van regenwater. Om waterschade bij extreme regenbuien te voorkomen, nemen we maatregelen om het overtollige water te verwerken. Met voldoende schaduw en groen houden we onze omgeving koel, wat bijdraagt aan de gezondheid van mens en dier.

"Onze ambitie is een omgeving te creëren die aangepast is aan de gevolgen van de klimaatverandering."

3.4 Wat gaan we als gemeente doen?

Het is de taak van de gemeente om het watersysteem in haar grondgebied te beheren. In de Omgevingswet staan de verschillende watertaken van de gemeente. Het zijn de afvalwatertaak, de grondwatertaak en de hemelwatertaak. Hier onder beschrijven we die taken en ook welke activiteiten en maatregelen wij als gemeente gaan verrichten.

3.4.1 Invulling afvalwatertaak

De gemeente heeft als taak om stedelijk afvalwater binnen de bebouwde kom in te zamelen om zo de volksgezondheid te beschermen. Dit staat in artikel 2.16 lid 1 onder a onder 3 van de Omgevingswet. We hebben daarom zowel binnen als buiten de bebouwde kom nagenoeg overal riolering aangelegd waar het huishoudelijk afvalwater mee wordt afgevoerd naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

Dit systeem moet doelmatig en vakkundig worden onderhouden en beheerd. Er wordt zo veel mogelijk voorkomen dat afvalwater vanuit de riolering naar het oppervlaktewater wordt "overgestort", hetgeen gebeurt als de capaciteit van de riolering te klein is voor de hoeveelheid af te voeren afvalwater. Daarnaast zorgen we ervoor dat er zo min mogelijk wateroverlast is bij bijvoorbeeld hevige regenval. Samen met de waterschappen streven we om die reden naar verlaging van de hoeveelheid schoon water dat samen met het vuile water naar de rioolwaterzuivering wordt afgevoerd.

Wat gaan we doen?

- We vervangen de oude riolering door een systeem waarbij hemelwater gescheiden van het afvalwater wordt verwerkt. Dit is steeds maatwerk per locatie.
- We laten hemelwater zo veel mogelijk op de plek waar het valt in de grond infiltreren, zodat het niet in het riool komt.
- We organiseren pilots rond hergebruik van regenwater. Denk aan het doorspoelen van toiletten met water dat van de daken stroomt.
- Om ons water- en rioleringssysteem aan te passen en om inzicht te houden in de kwaliteit van het systeem is onderzoek nodig. We zetten daarom extra in op het meten en monitoren van ons watersysteem. Op basis van deze data kunnen we de juiste maatregelen plannen en uitvoeren.
- We werken de uitkomsten uit het SSW – zie hoofdstuk 2 – uit in onze plannen.

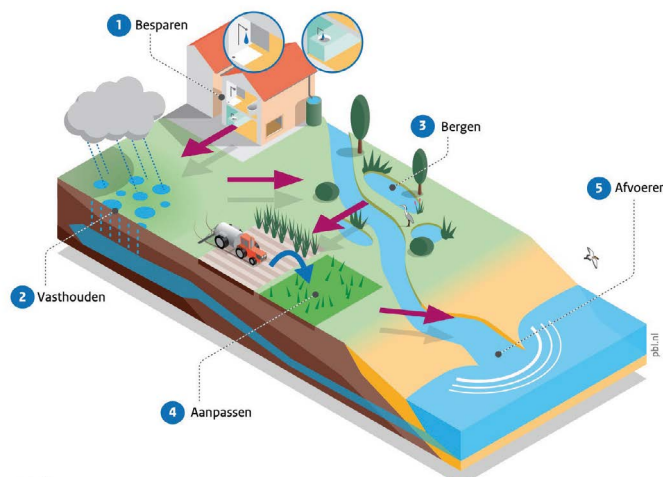
3.4.2 Invulling hemelwatertaak

De gemeente zorgt voor doelmatige inzameling en verwerking van hemelwater dat in openbaar gebied valt. Deze hemelwatertaak staat in artikel 2.16, eerste lid, onder a, onder 1° van de Omgevingswet. Om het gemeentelijke watersysteem de komende jaren klimaatadaptief te maken, willen we hemelwater voortaan niet meer afvoeren via het riool maar direct in de grond laten infiltreren. In het grootste deel van de gemeente ligt momenteel nog een gemengd rioleringsstelsel waarin afvalwater en hemelwater gemengd worden afgevoerd. We hebben momenteel nog 180 kilometer aan gemengd riool liggen. Dat zou betekenen dat wij tot 2050 gemiddeld 7,5 km riool per jaar moeten vervangen. Momenteel vervangen we ongeveer twee tot drie kilometer per jaar.

Ook eigenaren van particuliere terreinen moeten op grond van de gemeentelijke Hemelwaterverordening hemelwater zoveel mogelijk op eigen terrein laten infiltreren. We willen hen stimuleren om daar maatregelen voor te treffen. Alleen daar waar hemelwater op een particulier terrein niet ter plaatse door de eigenaar kan worden verwerkt zorgt de gemeente daarvoor.

Wat gaan we doen?

- Waar mogelijk laten we regenwater direct infiltreren in de openbare ruimte. Dit is steeds maatwerk; als dat niet kan leggen we een riolsysteem aan waarin afvalwater en hemelwater gescheiden wordt verwerkt.
- Bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen wordt geen gemengde riolering meer aangelegd.
- We gaan de Hemelwaterverordening herijken. Deze verordening biedt een juridische instrument om te zorgen dat hemelwater wordt afgekoppeld.
- We zetten € 250.000 in om extra klimaatadaptieve ingrepen te doen op risicovolle plekken, waardoor wij risico's op wateroverlast en de schade kunnen verminderen.
- We kijken waar we in de openbare ruimte verharding kunnen vervangen door groen en bestaand groen kunnen omvormen tot wadi.
- Om inwoners en ondernemers bewust te maken over de effecten van het veranderende klimaat stimuleren we vergroeningsinitiatieven als Heuvelrugtuinen, Steenbreek en het NK tegelwippen. Als gemeente werken we de komende tijd aan een communicatiestrategie om deze verschillende initiatieven aan elkaar te koppelen.
- We maken op de gemeentesite een pagina over klimaatadaptatie en water, waar we inwoners informeren over de verschillende aspecten van dit onderwerp.
- Vanaf 2026 zetten we (subsidie)regelingen voor particulieren op met als doel om hen te ondersteunen bij het treffen van klimaatadaptieve maatregelen op hun terrein. Zo kunnen we bijvoorbeeld een bedrijf inschakelen dat bepaalde maatregelen bij inwoners uitvoert. Dit instrument kan ons helpen om sneller resultaat te boeken op kwetsbare plekken voor overlast door hemelwater.

Figuur 6. Beeld van de mogelijke manieren om met regenwater om te gaan.

3.4.3 Invulling grondwatertaak

Gemeenten hebben ook een grondwatertaak. Dit staat in artikel 2.16 van de Omgevingswet. Het betekent dat de gemeente in openbaar gebied maatregelen moet treffen om grondwateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. Door de ligging op de Heuvelrug kent de gemeente fluctuerende grondwaterstanden. Over het algemeen valt te zeggen dat de grondwaterstand laag is op de top van de Heuvelrug. Aan de voet van de Heuvelrug zijn de grondwaterstanden hoger.

De gemeente treft maatregelen om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. We spreken van structurele grondwateroverlast als aan elk van de volgende drie voorwaarden is voldaan:

- de gemiddeld hoogste grondwaterstand minimaal drie aaneengesloten jaren hoger is dan gewenst en wanneer dit tot aantoonbare overlast leidt;
- de overlast jaarlijks terug komt;
- de nadelige gevolgen in een aaneengesloten periode van ten minste 5 weken voorkomen.

De gemeente neemt maatregelen als die daadwerkelijk doelmatig zijn en als de gemeente daadwerkelijk verantwoordelijk is. De grondwatertaak richt zich met name op maatregelen van waterhuishoudkundige aard. Bouwkundige maatregelen zijn voor de gebouweigenaren zelf.

Wat gaan we doen?

- De komende periode blijven we het grondwater monitoren. Waar nodig breiden we het grondwater-meetnetwerk uit en voeren we aanvullende analyses uit in gebieden waar sprake is van grondwateroverlast. Hierover is veelvuldig contact met de waterschappen en overige gebiedspartners.
- Op basis van de uitkomsten van het Systeemoverzicht Stedelijk Water (SSW) brengen we in kaart waar de grondwaterstand tot structurele overlast kan leiden.
- Waar mogelijk wordt grondwater nuttig toegepast door het te bergen, transporteren of in te zamelen. Mogelijk leggen we extra drainagevoorzieningen aan.
- Het verbeteren van de waterdoorlaatbaarheid van de bodemtoplaag is een andere mogelijkheid waar indien wenselijk aan gedacht kan worden.
- Het aanleggen van een infiltratievoorziening, waarbij hemelwater of oppervlaktewater actief wordt toegevoegd aan het grondwater is ook een mogelijkheid.

3.4.4 Oppervlaktewater en Drinkwater

Naast de hiervoor genoemde watertaken heeft de gemeente ook een rol ten aanzien van oppervlaktewater en drinkwater.

Van het oppervlaktewater binnen het gemeentelijke grondgebied hebben wij enkele watergangen in beheer. De waterschappen voeren eens per drie jaar zogeheten Ecoscans uit, waarbij wordt gekeken naar de kwaliteit van het water, de dieren en de planten. Op basis van die Ecoscans wordt het beheer en onderhoud van het oppervlaktewater geactualiseerd in een nog op te stellen Verbeterplan Oppervlaktewater.

De afgelopen jaren hebben wij ons als gemeente ingespannen om de drinkwatervoorraad in de bodem op orde te houden in droge periodes. Wij doen dit door zuinig gebruik van drinkwater te stimuleren. Ook stimuleren wij om het regenwater zo veel mogelijk in de bodem te laten infiltreren zodat ook toekomstige generaties nog voldoende drinkwater hebben. Wij communiceren daarnaast richting inwoners hoe zij de kwaliteit van het water goed kunnen houden.

3.5 Effecten van het afkoppelen en infiltreren van regenwater

Het afkoppelen en infiltreren van regenwater neemt een centrale rol in. We gaan hier nader in op de effecten van die maatregel.

De positieve effecten van het afkoppelen en infiltreren van regenwater zijn groot. Denk aan:

- Voldoende water voor de natuur
- Bijdrage aan de biodiversiteit
- Verkoeling in de openbare ruimte
- Minder overstortend rioolwater (dus vervuiling) in het oppervlaktewater
- Lagere kosten voor afvoer van het afvalwater naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie
- Drinkwatervoorraad blijft beter op peil

De afgelopen jaren neemt de neerslag gemiddeld toe. Dit kan in combinatie met het afkoppelen en infiltreren van regenwater lokaal tot een wat hogere grondwaterstand leiden. Dit effect is echter relatief klein. In droge periodes kan dit echter wel degelijk een groot verschil maken.

3.6 Samenwerking

Waterschappen Onze gemeente ligt in twee waterschappen: het waterschap Vallei en Veluwe en het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR). Vanzelfsprekend werken wij met beide waterschappen samen bij alles wat met water en klimaat te maken heeft. Daarnaast nemen wij als gemeente ook deel aan verschillende netwerken, waarbinnen kennis wordt gedeeld, onderzoek wordt gedaan en gezamenlijke projecten worden ondernomen. Deze projecten zijn vaak gebaseerd op cofinanciering, waardoor de gemeente slechts een deel van de kosten draagt.

Netwerk Water en Klimaat Het Netwerk Water en Klimaat bestaat uit veertien gemeenten, Provincie Utrecht, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden, GGD Utrecht en Veiligheidsregio Utrecht. Kennisdeling en het oppakken van gezamenlijke projecten vormen de belangrijkste componenten van dit netwerk. Zo hebben we ook samen de Regionale Adaptatiestrategie (RAS) opgesteld.

Platform Water Vallei en Eem Het Platform Water Vallei en Eem is een equivalent van het Netwerk Water en Klimaat in het werkgebied van Vallei en Veluwe.

De Blauwe Agenda De Blauwe Agenda bestaat uit gebiedspartners binnen het gebied van de Utrechtse Heuvelrug: Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, Het Utrechts Landschap en LTO Midden Nederland. De Blauwe Agenda richt zich op gebiedsspecifieke projecten, kennis- en informatieuitwisseling over de heuvelrug en de flanken.

U 10 In de tafel 'Groen en Landschap' van de regio U10 wordt de groene agenda van de provincie en zestien gemeenten vormgegeven. In deze samenwerking staat de groene opgave centraal, maar worden de wateropgave en klimaatadaptatie waar mogelijk geïntegreerd.

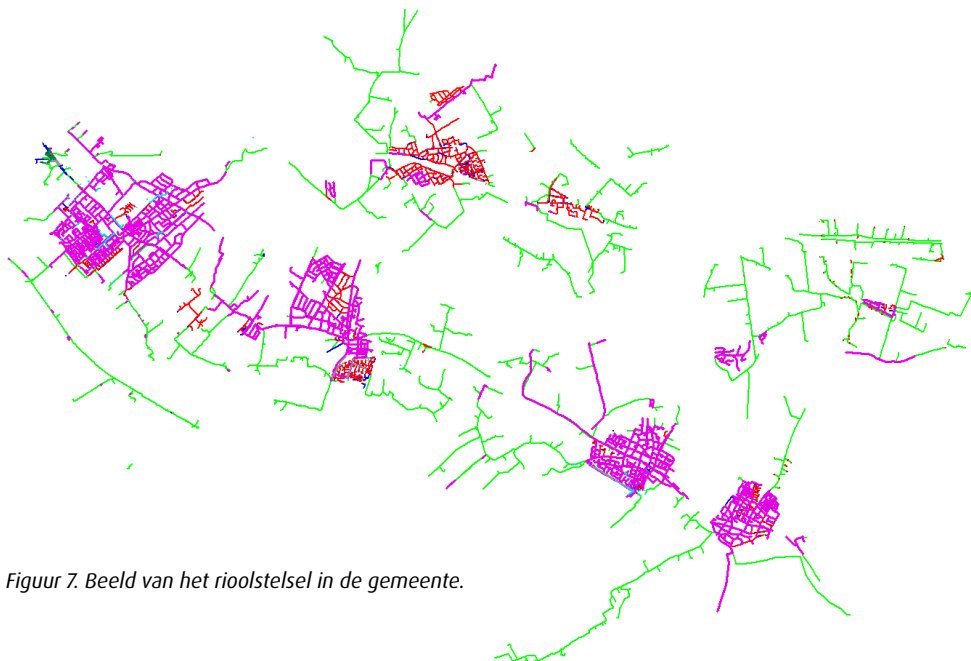
4

Uitgangspunten voor beheer van het rioleringsstelsel

Klimaatverandering en wettelijke taken hebben gevolgen voor het beheer en de vervanging van het rioleringsstelsel. Deze beschrijven wij in dit hoofdstuk

4.1 Hoe ziet ons rioleringsstelsel eruit?

Voor het verzamelen en afvoeren van het afvalwater heeft de gemeente een groot en uitgebreid rioleringsstelsel bestaande uit vrijvervalriolering, drukriolering, gemalen, bergbezinkbassins, infiltratievoorzieningen en straat- en trottoirkolken. De ligging van de gemeente op de Utrechtse Heuvelrug maakt het tot een complex maar ook interessant watersysteem; boven op de heuvelrug zijn andere oplossingen nodig dan in de lagergelegen gebieden. Het beheer van dit watersysteem vraagt om specialistische kennis en genoeg mankracht. De beheerswerkzaamheden worden uitgewerkt in een beheerplan. Hoe het stelsel eruit ziet en hoe de onderhoud- en beheertaken worden vormgegeven wordt verder toegelicht in bijlage 2.

Figuur 7. Beeld van het rioolstelsel in de gemeente.

4.2 Risicogestuurd en datagericht beheer

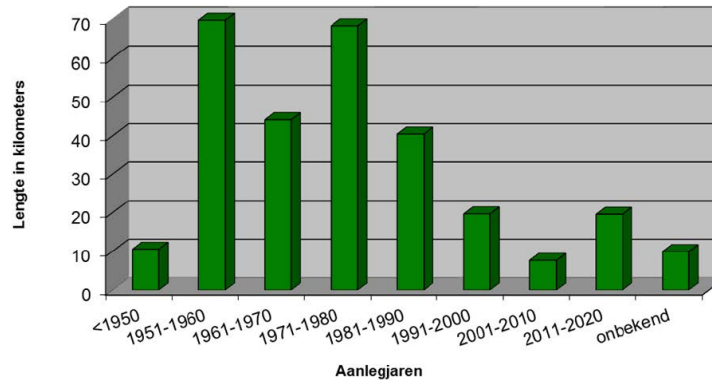
Door tijdig onderhoud uit te voeren, gaan pompen, gemalen en riolen langer mee. De beheerdata geven ons inzicht waar in het rioolstelsel risico's bestaan en (mede) op basis daarvan bepalen we de planning van de beheer- en onderhoudsactiviteiten. Die data zijn dus heel belangrijk; de afgelopen jaren is ingezet op databeheer nu we ze op orde hebben is het zaak om ze goed bij te houden.

De komende planperiode zetten we in op zogenoemd 'risicogestuurd beheer' op basis van die data. Waar vroeger na een aantal jaar automatisch werd vervangen, wordt dat nu alleen gedaan als dat technisch gezien nodig is.

4.3 Vervangings- en verbeteringsmaatregelen rioleringsysteem

Er komt een punt waarop gemalen en rioleringen vervangen moeten worden. We hebben relatief veel oude riolering liggen. Bijna 70 kilometer riolering is ouder dan 60 jaar (de theoretische levensduur). Nu de data op orde zijn hebben we goed beeld welke riolen en gemalen aan vervanging toe zijn. Dit gebeurt niet alleen als de technische kwaliteit niet meer voldoende is maar ook op het moment dat de riolering of een gemaal hydraulisch niet meer voldoet.

Figuur 8: Leeftijdsopbouw van ons rioleringsstelsel

In het verleden werd rioolvervanging voornamelijk gebaseerd op de leeftijdsopbouw van het areaal. Nu wordt er daarnaast ook gekeken of het areaal functioneel is met veranderende klimaatscenario's in het achterhoofd. Om het rioleringsstelsel klimaatadaptief te krijgen werken we, zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven, aan het zo veel mogelijk infiltreren van regenwater. Om in 2050 het regenwater te laten infiltreren is het nodig om gemengd riool te vervangen. We hebben momenteel nog 180 kilometer aan gemengd riool liggen. Dat zou betekenen dat wij de komende jaren 7,5 km riool per jaar moeten vervangen. Die opgave is groot. Daarom is het van belang dat wij zo spoedig mogelijk deze opgave oppakken.

Voor de periode 2026-2029 staan de volgende projecten op de planning.

- Herinrichting Wijk Gezichtslaan West (Middenlaan-Vita Novalaan), Doorn
- Herinrichting Wijk Prinsenheuvellaan e.o., Maarn
- Functioneel verbeteren riolering- watersysteem, Maarsbergen
- Herinrichting Wijk Prinsessenbuurt, Amerongen
- Herinrichting Wijk Rosarium Oost, Driebergen-Rijsenburg
- Herinrichting Wijk Gezichtslaan Oost, Doorn

4.4 Werk met werk maken

In het algemeen geldt bij onze beheerswerkzaamheden voor de openbare ruimte dat we zo veel mogelijk "werk met werk maken". Als er ingrepen nodig zijn in het kader van bijvoorbeeld wijkvernieuwing, warmtetransitie of grootschalig onderhoud, dan kijken we gelijk ook of op die plek maatregelen voor water en klimaat nodig zijn. En andersom. Wanneer rioleringen moeten worden vervangen kijken we gelijk wat er nog meer nodig is in de openbare ruimte. Denk aan het verbeteren van de verkeersveiligheid, het vervangen van de bestrating en het klimaatadaptief inrichten van de openbare ruimte. Integraal werken scheelt tijd, overlast en geld en draagt bij aan een leefbare omgeving.

Voorbeeldprojecten waar we trots op zijn: Amerongen Regenwaterproof
In Amerongen is hard gewerkt aan het regenwaterproof maken van het dorp, hier zijn we echt trots op! Op verschillende plekken in Amerongen zijn infiltratiebuizen en wadi's aangelegd om het (schone) regenwater vast te houden en langzaam te laten infiltreren in de bodem. Al deze maatregelen zorgen ervoor dat er zo min mogelijk afvalwater vanuit de riolering naar de uiterwaarden gaat. Ook is de hoeveelheid verharding teruggedrongen door het aanleggen van 'groene parkeervakken' en het regenwater van de particuliere panden is op veel plekken in de wijk afgekoppeld.

4.5 De drukriolering

In het buitengebied van de gemeente ligt een stelsel van drukriolering. Drukriolering is een kostbare voorziening omdat het water actief door de riolering wordt geperst. Drukriolering werkt op electriciteit en kost veel stroom. Regenwater laten infiltreren in de bodem heeft de voorkeur. Dat is beter voor het watersysteem en bespaart kosten en onderhoud. **Om de drukriolering zo efficiënt mogelijk te laten functioneren hanteren we de volgende uitgangspunten ten aanzien van de drukriolering:**

- Alleen huishoudelijk afvalwater wordt aangesloten op de drukriolering.
- Regenwater, grondwater en oppervlaktewater mogen niet op de drukriolering aangesloten worden.
- De gemeente legt een aansluitpunt aan binnen 40 meter van de woning/bedrijf.
- Bewoners die een meterkast voor de drukriolering zelf beheren krijgen een vergoeding op basis van een algemeen vast te stellen tarief.

4.6 Aanleg van nieuwe woon- en werkgebieden

Bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen wordt geen gemengde riolering meer aangelegd. Dit betekent dat het regenwater niet meer ingezameld wordt in het riool, maar wordt opgevangen en geïnfiltreerd in de bodem.

Uitgangspunten:

- Regenwater wordt opgevangen in wadi's en op eigen terrein en geïnfiltreerd in de bodem.
- Is een wadi niet mogelijk, dan kiezen we voor een infiltratieriool.
- Perceel eigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het verwerken van regenwater op eigen terrein.
- Dit gebeurt in afstemming met de waterschappen HDSR en Vallei en Veluwe. Het waterschap is verantwoordelijk voor het afvalwatertransport vanaf het overeengekomen overnamepunt en de verwerking van het afvalwater bij de rioolwaterzuivering. Bij grote uitbreidingsplannen kan het nodig zijn om een nieuw overnamepunt aan te leggen.

4.7 Vervanging bestaande riolaansluitingen

Bij vervanging van de riolering in een straat worden alle woningen voorzien van een eigen riolaansluiting. In lijn met de LAS worden de volgende uitgangspunten daarbij gehanteerd.

- Elk perceel krijgt aparte riolaansluitingen voor het huishoudelijke afvalwater en voor het regenwater.
- Regenwater wordt geïnfiltreerd op eigen terrein (voorkeur), of aangesloten op een infiltratieriool.

5

Kostendekkingsplan

Kosten voor het uitvoeren van de gemeentelijke watertaken worden gedekt door inkomsten uit de riool- en waterzorgheffing (rioolheffing). In de gemeente Utrechtse Heuvelrug is de rioolheffing 100% kostendekkend. Dit betekent dat de gemeentelijke watertaken geheel uit de rioolheffing worden bekostigd en er dus geen extra geld uit de algemene middelen nodig is. Om het rioleringsstelsel aan te passen op de gevolgen van klimaatverandering zijn investeringen nodig. De rioolheffing gaat de komende jaren dan ook stijgen. In dit hoofdstuk lichten we dit toe.

5.1 Financiële middelen

We maken onderscheid in investeringen en exploitatiekosten.

5.1.1. Exploitatiekosten

Exploitatiekosten zijn jaarlijkse uitgaven voor onderzoek, beheer- en onderhoudsactiviteiten. Deze kosten worden toegeschreven aan het boekjaar waarin ze zijn gemaakt. Ze worden jaarlijks hoger door prijsstijgingen, stijging van de lonen en uitbreiding van het rioleringsstelsel als gevolg van woningbouw.

5.1.2. Investeringskosten

Voorbeelden van investeringen zijn: rioolvervangingen en verbeteringsmaatregelen, bijvoorbeeld de aanleg van een infiltratieriool. Investeringskosten zijn uitgaven met een meerjarig nut. De jaarlijkse kosten die daaruit voortkomen - de kapitaallasten - bestaan uit rente en afschrijving.

Ook klimaatadaptieve maatregelen worden gefinancierd uit de riool- en waterzorgheffing. Denk bijvoorbeeld aan het aanleggen van wadi's.

Waar komen we vandaan?

In 2016 is het laatste Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vastgesteld. Toen is in verband met bezuinigingen gekozen voor het re-linen van delen van het rioleringsstelsel. Dit doen we door in het riool een liner (kous) aan te brengen. Doel was het bestaande stelsel zo lang mogelijk mee te laten gaan. De investeringen waren in het GRP uit 2016 relatief laag (€ 1,6 miljoen) gezien de omvang van het gemeentelijk rioolstelsel.

Waar staan we nu?

Na 2016 is er gaandeweg meer aandacht gekomen voor klimaatverandering en de gevolgen daarvan. Re-linen wordt nog steeds toegepast, maar als riolen daadwerkelijk aan vervanging toe zijn, dan wordt nu het regenwater gescheiden van het afvalwater.

In 2024 realiseren we een investeringsvolume van € 3 miljoen. Redenen voor de stijging zijn onder andere gestegen loon- en materiaalkosten, een grote vervangingsopgave (die in de plaats komt van re-linen) en een verbreding van taken door klimaatadaptatie.

Wat gaan we in de periode 2026-2029 investeren?

Voor de periode 2026-2029 voorzien we een investeringsvolume van € 4,3 miljoen per jaar.

Redenen voor dit hogere investeringsvolume zijn:

- De zes projecten die voor de periode 2026-2029 gepland zijn, komen samen qua investeringsvolume al neer op minimaal € 12 miljoen.
- Op dit moment vervangen we circa twee kilometer riolering per jaar. Maar op basis van de leeftijdsopbouw van het rioolstelsel zou er zeven en een halve kilometer per jaar vervangen moeten worden om in 2050 het hele rioleringsstelsel klimaatadaptief te hebben ingericht. Dat is met de huidige bezetting niet haalbaar. We willen met de bezetting die er is wel zo veel mogelijk vervangen.
- Elke locatie vraagt om een maatwerkoplossing om regenwater te scheiden van afvalwater. Ook dat is duurder.

Beschikbare investeringskredieten voor riolering die uit het verleden nog niet zijn besteed, worden doorgeschoven naar de periode 2025-2028. Dit gaat om € 12 miljoen (€ 3 miljoen per jaar). Hierdoor is er tijdens de planperiode een voordelig effect op de schuldquote. Tijdens de eerste drie jaar van de planperiode (2026-2028) is het jaarlijks aanvullend investeringsvolume € 1.3 miljoen en dus een stuk lager dan waar rekening mee is gehouden in het Meerjaren Investeringsplan (MIP). Vanaf 2029 wordt weer uitgegaan van jaarlijks € 4.3 miljoen.

5.2 Financiële uitgangspunten

Het tarief voor de riool- en waterzorgheffing is tot stand gekomen op basis van onderstaande financiële uitgangspunten:

- De opbrengsten van de rioolheffing mogen niet aan andere doeleinden dan de gemeentelijke watertaken worden besteed.
- De heffing is 100% kostendekkend.
- Er wordt toegewerkt naar een systematiek waarbij alle investeringen direct uit de spaarvoorziening worden bekostigd, dit noemen wij het ideaalcomplex. Er ontstaan dan geen nieuwe kapitaallasten (rente en afschrijving). Ten opzichte van het vorige GRP 2017-2021 schuift het bereiken van het ideaalcomplex één planperiode op. Dit is het gevolg van stijgende prijzen, en de verhoging van het investeringsvolume per jaar door de toevoeging van klimaatadaptieve maatregelen. Het ideaalcomplex wordt in 2034 bereikt.
- We gaan uit van 21.046 heffingseenheden op 1 januari 2025 en van 21.661 op 1 januari 2030. Deze stijging is gebaseerd op de bouwprognose in de planperiode 2025 tot en met 2029. In deze bouwprognose zit een overprogrammering. De bouwprognose is gecorrigeerd met 30% om met de overprogrammering rekening te houden.
- De stijging van de rioolheffing is een jaarlijkse stijging exclusief inflatie-indexatie.

5.2.1 Spaarvoorziening en egalisatievoorziening

UH heeft op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten twee voorzieningen: een egalisatievoorziening (artikel 44 lid 2) en een spaarvoorziening (artikel 44 lid 1d). De saldi in de voorziening uit artikel 44 lid 1d zijn bedoeld om investeringen in de balanssfeer af te boeken, waardoor er minder of geen nieuwe kapitaallasten (rente en afschrijving) ontstaan. Je leent immers niet, dan wel minder.

In de begroting 2025 is een financiële beleidswijziging voorgesteld. Dit gaat om afzien van de eerder ingestelde financiële beleidslijn om de component spaarvoorziening binnen het tarief van de rioolheffing jaarlijks te verhogen met 3%. In de financiële doorrekening van het WKP wordt de in voorgaande jaren opgebouwde voorziening voor tariefegalisatie riolering en onderhoud geleidelijk afgebouwd ten gunste van de opbouw van de spaarvoorziening riolering. Hierbij wordt in de eerste

jaren aangesloten bij het jaarlijks lager benodigde bedrag van het investeringsvolume. Dit is te verklaren omdat oude beschikbaar gestelde investeringsvolumes in de periode 2025-2028 worden ingezet om investeringen uit het WKP te realiseren. Vervolgens wordt via een ingroeipad toegewerkt naar het bereiken van het ideaalcomplex. Dit is de situatie waarbij het jaarlijks investeringsvolume gelijk is aan de inkomsten van de component spaarvoorziening in het tarief van de rioolheffing. Met deze aanpassing wordt de jaarlijkse stijging van het tarief rioolheffing gedempt.

Het ideaalcomplex wordt in 2034 bereikt. De egalisatievoorziening houdt een minimaal saldo van € 250.000 om een eerste tekort te kunnen opvangen. De prognose van de start van de voorziening voor 2025 is € 2.319.000 (stand jaarrekening 2023 minus genomen besluiten). Voor 2025 tot en met 2028 is ervoor gekozen om beschikbare investeringskredieten uit voorgaande jaren, die nog niet zijn besteed, door te schuiven naar deze periode. Vanaf 2029 zal het noodzakelijke investeringsvolume voor riolering van € 3 miljoen per jaar weer moeten worden opgevoerd in de Meerjaren Investeringsplanning (MIP) van de begroting. Aan het einde van deze planperiode is het saldo van de voorziening € 250.000. Dit bodembedrag is als uitgangspunt voor de egalisatievoorziening gehanteerd.

5.3 Personele middelen

In 2021 is er een benchmark opgesteld en een vergelijking gemaakt met gelijkwaardige gemeentes. Het doel hiervan was om de personele kant van het rioolbeheer scherp krijgen. Het tekort aan formatie, wat in de praktijk al gemerkt werd, werd bevestigd door de benchmark. Dit heeft geleid tot een achterstand in het beheer van gemeente Utrechtse Heuvelrug.

Om de basis weer op orde te krijgen, heeft de gemeente Utrechtse Heuvelrug extra capaciteit ingehuurd. Inmiddels zijn de areaalgegevens geactualiseerd en is het tijd om opnieuw naar de personele bezetting te kijken om nieuwe achterstanden naar de toekomst te voorkomen en afscheid te nemen van inhuur.

Op basis van de benchmark en onze wettelijke taken en ambities blijkt dat er 1,5 vaste formatieplaats extra nodig is. In het kostendekkingsplan is rekening gehouden met deze uitbreiding. De kosten voor de formatie-uitbreiding met 1,5 formatieplaats bedragen € 250.500,- per jaar, inclusief overhead. Voor projecten kan indien nodig gebruik worden gemaakt van een flexibele schil (inhuur).

5.4 Tarief van de riool- en waterzorgsheffing

Op basis van bovenstaande uitgangspunten is een kostendekkingsplan gemaakt voor de komende planperiode 2026 tot en met 2029. Daarnaast is voor de periode na 2029 een financiële doorkijk opgesteld.

De riool- en waterzorgsheffing stijgt met dit Water- en Klimaatplan met 2,5% per jaar (exclusief indicatie) in de periode 2026-2029. Na 2029 zal de rioolheffing doorstijgen met 2.5% per jaar tot 2039. Hierbij de vermelding dat deze ontwikkeling van het tarief geldt onder gelijkblijvende overige omstandigheden.

Jaar	Rioolheffing per perceel	Opslag meerpersoonshuishouden
2025	€ 314,30	€ 78,79
2026	€ 322,23	€ 80,77
2027	€ 330,37	€ 82,81
2028	€ 338,71	€ 84,91
2029	€ 347,26	€ 87,05

Bijlage 1 -Wettelijk kader

Deze bijlage behandelt de belangrijkste beleidsstukken in de gemeente Utrechtse Heuvelrug die een relatie hebben met water en riolering. Naast beleidsstukken van de gemeente Utrechtse Heuvelrug zijn er vanuit andere overheden ook beleidskaders en wettelijk kaders gesteld die richtinggevend zijn.

Binnen welke wettelijke kaders en richtlijnen past het Water- en Klimaatplan?

In het WKP worden water- en klimaatmaatregelen genomen. De stappen die wij zetten passen in het kader van landelijke, regionale en lokale afspraken die gemaakt zijn. De belangrijkste daarvan zijn de volgende.

Nationaal

Volgens het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie moet Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht. Ook moet ons land dan weerbaar zijn voor de gevolgen van extreem weer, zoals wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen.

Regionaal

- Regionale Adaptatiestrategie – Netwerk Water- en Klimaat
- Convenant klimaatbestendig bouwen – Provincie Utrecht
- Convenant duurzaam bouwen – Provincie Utrecht

Lokaal

- In de Omgevingsvisie van de gemeente Utrechtse Heuvelrug is vastgelegd; Ambitie is een omgeving die aangepast is op de gevolgen van de klimaatverandering.
- Lokale Adaptatiestrategie, hierin staan de lokale adaptatie doelstellingen die zijn vastgelegd door de raad.
- De hemelwaterverordening, dit omvat het verbod op lozen van hemelwater op de riolering bij nieuwbouw en lozingsverbod hemelwater vanaf 2050.

Het uitvoeringsprogramma Groen en Duurzaam Doen!

In het uitvoeringsprogramma komen blauw (=water)¹ en klimaatadaptatie naar voren als belangrijk voor vitale dorpen en het landschap.

De ambities van de raad op het gebied van groen en blauw, biodiversiteit, klimaatadaptatie natuur & landschap en wonen zijn hoog. Groen is van groot belang voor onze gezondheid en leefbaarheid, heeft een grote economische toegevoegde waarde en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan onze vitale dorpen.

Over vier jaar zijn we een nog groenere gemeente en willen hiermee de klimaatmaatregelen en biodiversiteit ondersteunen. We geven hoge prioriteit aan het actualiseren van het groenstructuurplan, met een integraal beeld van groen, blauw en het onderhoud en het Schone Lucht Akkoord. We sluiten daarbij aan bij Groen Groeit Mee (U10). Inwoners kunnen betrokken worden bij het onderhoud van hun wijk.

¹ Daar waar we groen noemen wordt ook blauw bedoeld. Blauw is water. Blauw en groen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Wettelijk kader

- **Omgevingswet:** De gemeentelijke taken in het waterbeheer zijn vanaf 01-01-2024 ondergebracht in artikel 2.16 van de Omgevingswet:
- **Hemelwater:** De Gemeente is verantwoordelijk voor de doelmatige inzameling van afvloeiend hemelwater, voor zover de houder het afvloeiend hemelwater redelijkerwijs niet op of in de bodem of een oppervlaktewaterlichaam kan brengen, en het transport en de verwerking daarvan.
- **Grondwater:** De Gemeente is verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen in het openbaar gemeentelijke gebied om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de op grond van deze wet aan de fysieke leefomgeving toegedeelde functies zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken, voor zover het treffen van die maatregelen doelmatig is en niet op grond van artikel 2.17, 2.18 of 2.19 tot de taak van een waterschap, een provincie of het Rijk behoort.
- **Afvalwater:** De Gemeente is verantwoordelijk voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater.

Visie en beleid

Het beleid van de gemeente hangt in grote mate samen met wetgeving en beleid dat doorwerkt vanaf Europees, nationaal of regionaal niveau.

Europa: De EU-kaderrichtlijn water stelt een rechtskader vast om de kwaliteit van schoon water in de EU te beschermen en te herstellen, en duurzaam watergebruik op de lange termijn te waarborgen. In aanvulling op deze richtlijn zijn er specifiekere wetten, zoals de drinkwaterrichtlijn, de zwemwaterrichtlijn, de overstromingsrichtlijn en de kaderrichtlijn mariene strategie, naast internationale overeenkomsten.

Nationaal: De hoofddoelstelling voor waterbeheer in Nederland is vastgelegd in het Nationaal Waterplan (NWP): Nederland, een veilige en leefbare delta, nu en in de toekomst. In het nationaal Deltaprogramma staat hoe de overheid Nederland beschermt tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en werkt aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. En ten slotte staat in de Nationale Omgevingsvisie het uitgangspunt dat Nederland in 2050 waterrobuust is en klimaatadaptief is ingericht.

Provinciaal:

- Leidraad afkoppelen en infiltreren afstromend hemelwater provincie Utrecht
- Samenwerkingsovereenkomst netwerk Water & Klimaat 2024 t/m 2027
- Samenwerkingsovereenkomst De Blauwe Agenda
- <https://toekomstbestendigbouwen.nl/convenant-2/>
- <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/energie-en-klimaat/klimaatadaptatie/>
- klimaatadaptief-bouwen-wordt-het-nieuwe-normaal

Raadsprogramma 2023 t/m 2026

3b.10 Uitvoering maatregelen klimaatadaptatie: We zetten extra capaciteit op het binnenhalen en wegzetten van subsidies voor klimaatadaptatie en het aanjagen van klimaatadaptief werken in bouwplannen en de openbare ruimte.

Klimaatadaptatie

Paragraaf 3.1 Omgevingsvisie: We streven naar een watersysteem dat robuust en veerkrachtig is, waarbij water optimaal vastgehouden wordt in het bodem- en watersysteem.

De ligging van onze dorpen onder aan de heuvelrug maakt ze gevoelig voor wateroverlast.

Afvalwater

We werken aan het terugdringen van riool overstorten en maken een plan om de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren.

Bijlage 2 - Beheer en onderhoud

Deze bijlage geeft aan hoe het beheer en onderhoud wordt vormgegeven.

Correctief onderhoud

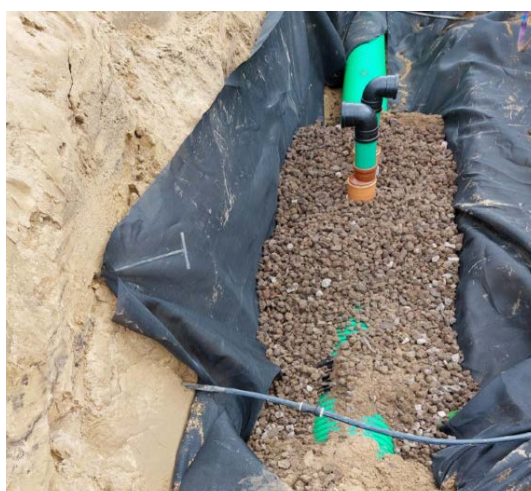
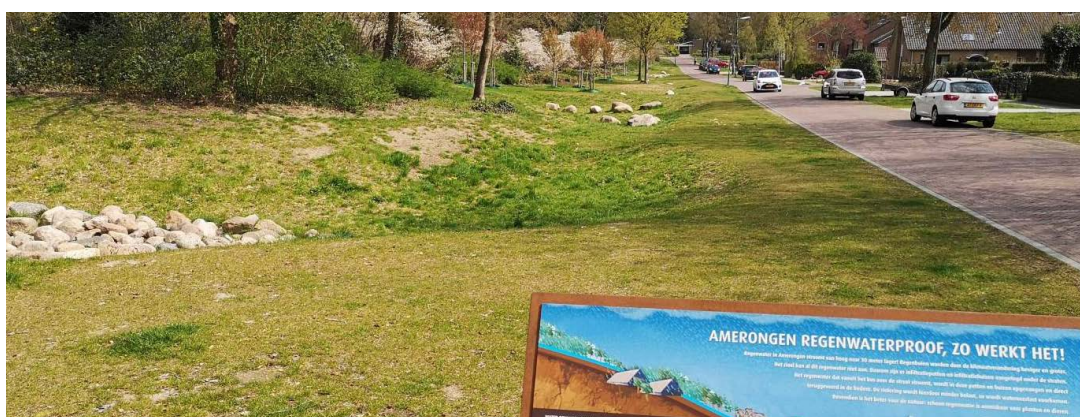
De afgelopen periode is door onze buitendienst en verschillende aannemers correctief onderhoud uitgevoerd. Jaarlijks worden reguliere onderhoudswerkzaamheden aan riolen en gemalen uitgevoerd. Hieronder vallen kleine reparaties, boomwortels snijden, vervangen van pompen en aanpassingen van installaties. Gemiddeld worden er 70 huisaansluitingen per jaar vervangen.

Preventief onderhoud

- Met onderhoud verlengen we de technische levensduur van de onderdelen in de afvalwaterketen. Het is van groot belang voor het functioneren van het water- en rioleringsstelsel.
- De toestand van de gemalen en randvoorzieningen wordt regelmatig geïnspecteerd. Voor de 48 grote gemalen gebeurt dit één keer per jaar. Tijdens deze inspecties worden de gemalen beoordeeld op bouwkundige, mechanisch-elektrische, civieltechnische en telemetrische aspecten. De voorzieningen worden minimaal één en indien nodig twee maal per jaar gereinigd. Dit wordt ter plaatse door de inspecteur beoordeeld. De grote gemalen worden twee tot drie maal per jaar geïnspecteerd en gereinigd.
- Drukrioleringsgemalen en randvoorzieningen worden éénmaal per jaar geïnspecteerd en worden gereinigd wanneer dit noodzakelijk was. Voor de riooltechnische installaties is de beheerapplicatie SAM aangeschaft. De applicatie biedt de mogelijkheid om in de toekomst installaties effectief risico gestuurd te beheren en meerjarig te plannen. Het helpt ons om optimaal beheer te voeren en volledig inzicht in de staat van de installatie te krijgen.

- Het rioleringsysteem wordt gemiddeld één maal in de acht jaar gereinigd en geïnspecteerd. De afgelopen planperiode is gemiddeld 34 km riolering per jaar gereinigd en geïnspecteerd. Naar aanleiding van de reiniging en inspectie wordt een maatregelenplan opgesteld.
- De infiltratievoorzieningen worden eenmaal per jaar gereinigd, gecombineerd met het reinigen van de straatkolken. De kolken worden twee maal per jaar gereinigd.
- Op locaties waar de rioleringen het einde van hun technische levensduur hebben bereikt gaan we de riolering vervangen. Het liefst vernieuwen we dan ook de straat en kijken we of de straat klimaatadaptief kan worden ingericht. Mocht dit niet lukken dan wordt gekozen voor relining. Dit doen we door in het riool een liner (kous) aan te brengen. Hierdoor is riolering voorzien van een kunststof binnenvoering. Na het relinen kan het riool weer 50 jaar mee.
- Voor de dorpen Amerongen, Leersum, Doorn en Driebergen-Rijsenburg is de relining in 2024 afgerond. Voor de dorpen Maarn, Maarsbergen en Overberg wordt in 2025 na de verbetermaatregelen komende uit het Systemoverzicht Stedelijk Water (SSW) en integrale aanpak een besluit over de te relinen strengen genomen.
- Het afvalwater in de gemeente wordt afgevoerd naar vier verschillende rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI). Het afvalwater van Maarn en Maarsbergen gaat naar de RWZI Woudenberg en het afvalwater van Overberg naar de RWZI Veenendaal. Beide zuiveringsinstallaties vallen onder het beheer van Waterschap Vallei & Veluwe. Het afvalwater van Driebergen-Rijsenburg en Doorn gaat naar de RWZI in Driebergen-Rijsenburg en van Leersum en Amerongen gaat naar de RWZI Remmerden. Deze RWZI's vallen onder beheer van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden.

Metten en monitoren

De frequentie en de duur van overstortingen en de hoogte van het grondwater wordt gemonitord. Er zijn 20 automatische dataloggers van het grondwatermeetnet die in verbinding staan met de hoofdpst en deze kunnen op ieder moment uitgelezen worden. Elf handmatige loggers hebben een uitleesfrequentie van eenmaal per jaar. De gegevens worden tevens beschikbaar gesteld aan onze samenwerkingspartners in de regio.

In 2018 is gestart met het opstellen van een nieuw Basisrioleringsplan (BRP) voor de kernen Maarn en Maarsbergen. De reden hiervoor was een aantal grote bestaande en toekomstige uitbreidingen. Juni 2020 zijn de BRP-(tussen)resultaten besproken door gemeente, waterschap en ingenieursbureau Tauw. Conclusie was dat het BRP-rioolmodel nog te veel onzekerheden kent (de hydraulische BRPberekningen kwamen niet overeen met de werkelijkheid) en dat de verdere modelontwikkeling pas zin heeft als er meer inzicht is in het daadwerkelijk functioneren van het rioolsysteem. Daarom is toen besloten om in te zetten op praktisch onderzoek om het functioneren van de riolering beter te leren begrijpen. De gemeente Utrechtse Heuvelrug en het waterschap hebben samen een plan van aanpak opgesteld dat inzet op a) de verdere opbouw van systeeminzicht en b) de definitie en uitvoering van geen spijt maatregelen.

Het Waterschap Vallei en Veluwe is ook aangehaakt omdat de resultaten van het nieuwe BRP onder meer waardevol kunnen zijn voor het vinden van een oplossing voor de problematiek rond de noodoverlaat nabij rioolgemaal Heijgraeff (deze noodoverlaat treedt vaker in werking dan bedoeld en gewenst). De gemeente Woudenberg is ook betrokken als eigenaar van het laatste stuk transportleiding richting rioolgemaal Heijgraeff. De meetgegevens die gezamenlijk verzameld worden dienen als input voor het op te stellen SSW.

In het algemeen geldt dat binnen de regionale samenwerkingen (Netwerk Water en Klimaat en het Platform Vallei en Eem) is gestart met het meten en monitoren van de afvalwaterketen. De eerste meetgegevens geven ons al waardevolle informatie over het functioneren van het systeem. Door het meten- en monitoren weten we hoe het rioolstelsel functioneert, ook bij neerslag. De meetgegevens helpen ons om op de juiste plek de juiste maatregel te nemen.

Beheerdata en Gegevenswoordenboek Stedelijk Water (GWSW)

De beheerdata is geüpdatet. 275 st. infiltratievoorziening en 149 st. duiker zijn geïnventariseerd en gereinigd. In totaal zijn van 100 hydraulische constructies 3D scans gemaakt en zijn 1000 inspectieputten ingemeten. Het GWSW is een open standaard voor het eenduidig uitwisselen en ontsluiten van gegevens in het stedelijk waterbeheer. In het beheer van stedelijk water en riolering worden gegevens (data) steeds belangrijker, mede vanwege het in toenemende mate samenwerken rond, meten aan en sturen van (afval)watersystemen.

GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG